

PÅ JAGT MED DETEK TOR

*Fortiden vælter op
af jorden ved Gl. Lejre*

Af Nynne Sørgaard

"Vi havde gået 20 mandetimer på en lille mark uden at finde noget. Og så - lige før vi går hjem, finder Iohannes det første stykke. Pludselig vælter det op af jorden på et meget lille område."

Sådan fortæller Tommy Holmgaard Olesen om den dag i 2012, hvor han sammen med de to svenske detektor-venner, Tobias Bondesson og Iohannes Miaris Sundberg, fandt en stor sølvskat. I dag ligger Mannerup-skatten på Lejre Museum, hvor man fra juni måned vil kunne opleve en ny pop-up udstilling om detektorførere og nogle af deres fund fra Lejre, Roskilde og Frederikssund Kommune.

"Det er jo et fantastisk kick, man får, når man går ud og finder en ting, som har ligget i jorden i måske 2000 år eller mere, og man er den første siden da, der tager den op i hånden."

Tommy Tingfinder

Tommy Holmgaard Olesen bor i Osted og arbejder til dagligt som dyrlæge, men i fritiden går han med detektor.

"Jeg har altid interesseret mig for arkæologi. Da jeg var en lille knejt ovre i Jylland, gik jeg ude på markerne og ledte efter flintesager. På et tidspunkt fandt jeg ud af, at jeg skulle have en metaldetektor," fortæller den nu 66-årige dyrlæge. Og netop interessen for arkæologi og historie er, ifølge Tommy selv, årsag til, at lysten til at gå med metaldetektor består 14 år efter, at han købte sin første.

"Er der gjort et godt fund eller et skattefund, så tjuhej vilde dyr skal alle ud og have en detektor, fordi de tror, de kan finde guld og grønne skove. De fleste af os gamle har altid haft en interesse for historie og arkæologi – det var derfor vi købte detektorerne," forklarer Tommy med et smil. Og der findes næppe mange som ham, der har travet markerne tynde omkring Gl. Lejre.

"Vi vil gerne gå hver weekend, men man har jo også familie og andre interesser, man skal tage hensyn til," siger Tommy, som gerne går 7-8 timer på en dag, når han er ude i weekenden. Konen er aldrig med, for den slags interesserer hende ikke – hun har sine egne interesser.

Gensyn med fortiden

Gennem de sidste 14 år har Tommy fundet hundredevis af danefæ, heriblandt flere skatte. Og selvom han med tiden er blevet hærdet, giver det stadig et sug i maven, når han graver en historisk genstand frem fra mulden.

"Det er jo et fantastisk kick, man får, når man går ud og finder en ting, som har ligget i jorden i måske 2000 år eller mere, og man er den første siden da, der tager den op i hånden. Det, som du har læst i bøger, bliver jo virkeliggjort! Det, du interesserer dig for, bliver levende! Og du ved aldrig, hvad der ligger i næste sving," smiler den garvede detektorfører og tilføjer: "Som regel noget skrald. Jeg kan huske en dag for nyligt, hvor vi gik fire mand ude på en mark, og da vi var færdige, havde vi samlet 17 kilo skrald."

Der kan være langt mellem de gode fund. Men selv på dage, hvor Tommy ingenting finder, elsker han sin hobby.

"Man får en oplevelse alene eller sammen med andre. Man kommer ud i naturen og får en masse motion, ja, nogen får jo abstinenser, når de ikke kommer ud at gå," siger dyrlægen og tilføjer: "Og når vi snakker fund, taler vi om danefæ-fund, det vil sige de ting, der skal afleveres. Vi finder også nyere mønter og ting, som man kan sige er interessante lokalhistorisk. Så man finder jo altid noget."

**TOMMY HOLMGAARD OLESEN
BOR I OSTED OG ARBEJDER TIL
DAGLIGT SOM DYRLÆGE, MEN I
FRITIDEN GÅR HAN MED DETEKTOR.**

Lyden af guld

Tommy har ikke én favorit, når det kommer til fortidsfund, men vikingemønter - dem holder han af at finde.

"De er lavet af sølv, og de mest almindelige er nok de arabiske dirhem. Vikingerne kunne ikke læse, hvad der stod på mønten, så det var sølvvægten, man brugte. Vi finder både halve og kvarte mønter og små klip. Vægtlodder i vikingetiden var meget vigtige, fordi man handlede efter vægt. Længere tilbage havde man også guld," fortæller Tommy.

"Jeg fandt en guldskat heroppe i Lejre ved Ny Kongsgaard. Det var klipguld, hvilket vil sige guld, der var klippet i stykker, fordi man brugte det som betalingsmiddel," tilføjer han med lys i øjnene.

Når Tommy bevæger sig rundt på markerne ved Gl. Lejre, er det altid med metaldetektoren i højre hånd og spaden i venstre. Metaldetektoren svinger han frem og tilbage, imens han går. Spaden holder han i ro – indtil der lyder et spændende signal i de trådløse høretelefoner, som dækker Tommys ører. For de fleste lyder signalerne blot som et virvar af skrattende lyde, men for Tommy er det et sprog, som han har lært at afkode.

"Detektoren snakker så meget, fordi der er så meget i jorden, så i starten graver du rigtig meget, men med tiden lærer du at adskille lydene fra hinanden. Folk tror, at man kan høre, om det er guld eller sølv, men det kan man ikke," forklarer Tommy.

**Et af Tommys mest
berømte fund er denne
lille sølvfigur, som
har fået navnet
Odin fra Lejre.
Foto: Ole Malling**

DANEFÆ

Et fund er danefæ, når det opfylder Nationalmuseets danefækriterier. Alt, der kan være danefæ, skal afleveres. Det gælder blandt andet:

- **Alt guld**
- **Alt sølv fra Danmarks Oldtid og Middelalder (undtagen enkeltfundne smelteklumper og dråber)**
- **Bestemmelige fibler i bronze fra Danmarks Oldtid**
- **Vægtlodder af bly fra Danmarks Oldtid**
- **Kranier og skeletdele fundet i moser og vådområder fra Danmarks Oldtid**
- **Genstande, der indgår i samlede skattefund eller samlede vagfund fra Danmarks Oldtid, Middelalder eller Renæssance er danefæ uanset materialet.**

Dette er et uddrag af Danefækriterierne. Find den fulde liste på nationalmuseets hjemmeside.

”Det med at aflevere mine fund, det er ikke et problem – for hvad skulle jeg bruge dem til? Lægge dem ned i en skuffe og gemme dem? Nej, det allersjoveste er at få dem udstillet nede på museet.”

En engels tålmodighed

Museerne, som modtager fund fra detektorførere, sætter pris på systematik og grundighed. Og det er to ting, som Tommy kan stå inde for, når han traver op og ned ad markerne med GPS i lommen. ”Man skal have en engels tålmodighed. Nogle enkelte går bare sådan formålsløst rundt på markerne – det kan min diagnose ikke klare,” siger han med et smil.

Allerede ude på marken kan han via sin telefon uploade et billede og koordinater på fundstedet til en online database, DIME, og på den måde hjælper han museet med at registrere fundene korrekt.

”Det er meget sjældent, vi finder noget, som vi ikke umiddelbart kan sætte ID på. Men finder du noget, du ikke ved, hvad er, så lægger du det bare ind på en af vores grupper på Facebook, og så er der en dér, der ved det,” fortæller Tommy.

Et par gange om året tager han turen til Roskilde Museum for at aflevere sine fund til arkæologen Cille Krause. Alt det, som hun også mener, er danefæ, sender hun videre til Nationalmuseet, hvor andre arkæologer undersøger og beskriver fundene. Det, der ikke er danefæ, kommer retur som ’ejfæ’ og resten bliver i København. Og så får man et danefæ-brev, fortæller Tommy:

”Man får et brev fra Nationalmuseet, hvor de beskriver, hvad man har fundet. Jeg har lige fået et i dag på 57 fund oppe fra Gl. Lejre.”

Oplev detektorfund på ny udstilling

”Det med at aflevere mine fund, det er ikke et problem – for hvad skulle jeg bruge dem til? Lægge dem ned i en skuffe og gemme dem? Nej, det allersjoveste er at få dem udstillet nede på museet,” siger Tommy, som derfor også glæder sig over, at der nu kommer en ny pop-up udstilling på Lejre Museum.

På pop-up udstillingen vil man fra midten af juni kunne opleve et udvalg af detektorfund fra Lejre, Roskilde og Frederikssund Kommune. Der vil være genstande fra både bronzealder, jernalder og middelalder, som er fundet af de mange detektorførere, der ligesom Tommy er opslugte af at grave fortiden op her i området.

”Udstillingen handler om detektorførere og detektorfund, og om det store frivillige arbejde, de gør,” fortæller museumsinspektør Cille Krause fra ROMU, som årligt modtager omkring 1000 detektorfund fra de tre kommuner. ”De frivillige detektorførere udgør en kæmpe ressource ved at bidrage til museets viden om, hvad der ligger derude. Vi ville ikke selv have mulighed for at gå ud og finde de ting, de kommer med,” forklarer hun og tilføjer:

”Genstandene supplerer de arkæologiske udgravninger. De fortæller om de mennesker, der har levet. Tingene ligger der jo ikke tilfældigt, de ligger der af en grund, og det er fordi man har brugt dem dengang i fortiden.”

I Nationalpark Skjoldungernes Land finder man en meget høj koncentration af fortidsminder, og et af nationalparkens formål er at bevare og synliggøre kulturhistorien i området. Derfor støtter nationalparken den nye pop-up udstilling med en montre, som opfylder de sikkerhedskrav, der stilles, når man ønsker at udstille danefæ.

Jagten på fortiden fortsætter

Flere af Tommys fund har været udstillet i længere tid på Lejre Museum. Det gælder både guldschatten med klipguld, som han fandt i 2011, den berømte lille sølvfigur ’Odin fra Lejre’, som han fandt i 2009, samt Mannerupskatten, som han fandt den dag tilbage i 2012 med vennerne Iohannes og Tobias.

”Det er jo vildt! Man ved aldrig, om der er 100 stykker eller 200 stykker eller, som her, 3000 stykker! Det ved du jo ikke, når du finder de første. Vi er kommet tilbage flere år i træk og har søgt derude. Hver gang der er pløjet, går vi ud og finder en 2-5 stykker. Der er nogle marker her i Lejre, hvor vi har gået i 10 år og hver gang, der er pløjet, kommer der noget nyt op,” slutter Tommy Olesen.

Nationalpark Skjoldungernes Land har en fibel i logoet. En fibel er et slags spænde, som blev brugt til at hæfte tekstiler sammen – og til pynt. Foto: ROMU

NY POP-UP UDSILLING:

SE DETEKTOR FUNDENE PÅ LEJRE MUSEUM

Hvornår: Udstillingen åbner den 18. juni og vil derefter kunne opleves i museets åbningstid frem til den 31. oktober, når museet lukker ned for sæsonen.

Hvad: På udstillingen kan man få et indblik i, hvad der motiverer detektorførerne og opleve udvalgte detektorfund fra Roskilde, Lejre og Frederikssund Kommune.

Hvem: Bag udstillingen er ROMU i samarbejde med de mange frivillige detektorførere fra området.

Når danefæ som fx Mannerupskatten skal udstilles, er der høje krav til sikkerheden. Nationalpark Skjoldungernes Land støtter den nye pop-up udstilling med en stor sikkerhedsmontre. Foto: ROMU

SÅDAN VIRKER EN METALDETEKTOR

1. Når kontrolboksen tændes, sendes elektricitet ned gennem metaldektoren. Et magnetisk felt opstår omkring detektorens hoved.

2. Når det magnetiske felt bevæger sig over metal, påvirkes atomerne i metallet. Derved opstår elektrisk aktivitet i metallet, som igen skaber et magnetisk felt - denne gang omkring metalgenstanden.

3. Detektoren opfanger det nye magnetfelt omkring metallet og omsætter signalet til lyd. Lyden varierer afhængigt af metallens type, størrelse og placering.

SÅDAN KOMMER DU I GANG MED DETEKTOR

// Alle kan gå med detektor i Danmark

Først må du kontakte den, der ejer jorden, hvor du ønsker at gå. Du skal have tilladelse fra fx lodsejer, Naturstyrelsen eller kommunen. Går du i nationalparkens kommuner, bør du også kontakte arkæolog Cille Krause fra ROMU. Hun tager imod detektorfund fra området, og hun vil kunne vejlede dig om museets ønsker til registrering, håndtering og aflevering af fund. Endelig kan det være en god idé at kontakte en lokal detektorfører, detektorklub eller amatørarkæologisk forening. Det er en fordel at gå flere sammen, og de etablerede detektorførere kan hjælpe dig godt på vej.